

Холокост (Унищожението на евреите)

Преди Холокоста

Преди избухването на Втората световна война в Полша живеят 35 милиона и 100 хиляди души, от които 3 милиона и 460 хиляди са евреи. Съгласно полското законодателство те са организирани в религиозни общности, образуващи Религиозен съюз на еврейската вяра. Евреите, живеещи в полската държава, имат свои политически партии (включително и парламентарно представителство), училища, театри, вестници (издават се повече от 300 заглавия на иврит, идиш и полски), научни институти и издателства. Изповядващите еврейската религия се занимават главно с търговия и занаяти, собственици са на фабрики, където наемат еврейски работници. Съвместното съществуване на поляци и евреи във възродената полска държава не е лишено от напрежение. То се активизира през 30-те години и е предимно на икономическа основа.

След идването на Хитлер на власт в Германия през 1933 г. в страната, управлявана от нацистите, постепенно е въведено репресивно законодателство, насочено към евреите. След това, още преди избухването на Втората световна война, се стига до многобройни убийства (особено в „Кристалната нощ“, 9 срещу 10 ноември 1938 г., когато избухва стихияен погром над евреите в Германия и Австрия), които трябва да „прочистят“ страната от „еврейството“. Германците определят елиминирането на евреите като една от целите на войната, но начинът за „разрешение на еврейския въпрос“ се развива постепенно. Първите убийства на полски евреи са извършени по време на военните действия срещу Полша през септември 1939 г. Германците убиват 7 хиляди души, изповядващи еврейската религия. Следващата стъпка срещу евреите е прилагането на драконовските разпоредби на расистките закони. На евреите и поляците от еврейски произход е наредено да носят ленти със звездата на Давид, задължени са да упражняват принудителен труд (мъжете 14-60 години), за тях са създадени трудови лагери, след това насилствено са вкарани в гета с абсолютна забрана за напускане. До средата на 1941 г. само в Генерал-губернаторството функционират около 400 гета, а в най-голямото от тях, варшавското, са затворени най-малко 400 хиляди души. Затварянето на еврейското население в гета е придружено от изземване на имуществото им: германците си приписват правото да присвояват не само лични вещи (например, бижута), но и жилищата или еврейските предприятия. Властта в гетата се упражнява от германци с посредничеството на еврейски съвети (Judenrat) и еврейска полиция. В гетата властват

гладът, болестите и липсата на пространство - улиците са осеяни с трупове или умиращи от глад и изтощение хора. Появява се огромно социално неравенство. В своеобразния елит влизат богатите, които продават предвоенното си имущество, служителите на еврейските съвети (Judenrat) и еврейската полиция, лицата, които сътрудничат на германците, и накрая контрабандистите и собствениците на скъпи ресторанти. В почти всички гета освен явния живот се води и подземен, както икономически, така и политически (действат партии – от социалистическата Бунд до ционистите). Издава се нелегална преса (във варшавското гето заглавията са почти 50), поддържа се контакт с „арийската“ страна, включително и с представители на полската подземна държава. Със специална мисия се заема Емануел Рингелблум, който в своята „Хроника на варшавското гето“ документира ежедневието, разпоредбите и действията на германския окупатор, илюстриращи политиката на геноцид на Германския Райх срещу евреите в гетата.

Холокост

Плановото унищожение на еврейското население започва през юни 1941 г.

Плановото унищожение на еврейското население започва през юни 1941 г. заедно с нападението на Германия над Съветския съюз. Навлизайки в окупираните до този момент от СССР полски земи (а по-късно и навътре в Съветска Русия), немските подразделения, заедно с подпомагащите ги украински и литовски части, подлагат на масов разстрел различни категории население, предимно евреи. Така например, от юли 1941 г. до 1944 г. при екзекуциите в Понари близо до Вилнюс са разстреляни над 70 хиляди евреи. През лятото на 1941 г. еврейското население става жертва и на погромите, организирани от германците, в които участват предимно украинци (в това число от Лвов, Злочов) и - вдъхновени или принудени от германците - поляци (от Йедвабне и др.). Причината за това е, че в граничните райони германците използват като пропаганда антиеврейските настроения, появили се в резултат от сътрудничеството между еврейската общност и руснаците през 1939-1941 г.

През декември 1941 г. германците създават в Хелмно на Нер (на териториите, включени в Германския Райх) първия лагер на смъртта. За убийствата използват камиони, конструирани така, че изгорелите газове да влизат във вътрешността, убивайки затворените в тях хора.

Втората фаза на Холокоста започва в началото на следващата година. През януари 1942 г. на Ванзее край Берлин е взето тайно решение за реализиране на „окончателното разрешение на еврейския въпрос“, а именно физическото унищожение на европейските евреи. Решава се първи на унищожение да бъдат подложени евреите, живеещи в Генерал-губернаторството (операция „Райнхард“).

За убийствата се използват камиони, конструирани така, че изгорелите газове да влизат във вътрешността, убивайки затворените в тях хора.

През следващите месеци на операцията в лагерите на смъртта в: Белжец (от март 1942 г.), Собибор (от май 1942 г.) и Треблинка (от юли 1942 г.) от смърт в газовите камери умират 1,5 милиона евреи. В Треблинка в рамките на 46 дни транспорти загиват най-малко 250 хиляди евреи от варшавското гето. Символ на героизма от този трагичен период става варшавският педагог Януш Корчак, който - независимо от възможността да се възползва от „арийския“ си произход - решава да сподели съдбата на своите възпитаници от еврейското сиропиталище и умира с тях в Треблинка. Председателят на варшавския еврейски съвет (Judenrat), Адам Черняков, отказва да изпълни немските разпоредби за депортиране на евреи в лагерите на смъртта и се самоубива. Малко преди смъртта си той пише: „Искат от мен със собствените си ръце да убия децата на моя народ. Не ми остава нищо друго освен да умра.“ Процесът на депортация от гетата в лагерите на смъртта навсякъде изглежда повече или по-малко идентично; както пише Анджей Жбиковски: „След получаване на съответното разпореждане полицията [немската] обкръжава местното гето и по брутален начин съпровожда определените за смърт евреи до най-близката жп гара. Оттам те пътуват в товарни, плътно затворени вагони към газовите камери. На място, след кратък подбор – физически най-силната група е оставяна да извършва спомагателна работа - съблечените до голо евреи (на жените бръснат главите) са откарвани в камерите. След това специалните отряди закопават или изгарят телата.“ Като цяло щабът на операция „Райнхард“ и трите лагера на смъртта осигуряват работа на 92 германци и 300-350 пазачи, най-често от украински произход, обучени в специалния лагер за обучения в Травники край Люблин.

Решава се първи на унищожение да бъдат подложени евреите, живеещи в Генерал-губернаторството. През следващите месеци на операцията в лагерите на смъртта в: Белжец, Собибор и Треблинка от смърт в газовите камери умират 1,5 милиона евреи. В Треблинка в рамките на 46 дни транспорти загиват най-малко 250 хиляди евреи от варшавското гето.

Формите на еврейската съпротива срещу акциите за депортиране в лагерите на смъртта са различни, като преди всичко се изразяват в нелегално преминаване на „арийската“ страна. Физически годните, млади евреи се опитват, за съжаление често безуспешно, да избягат от транспорта. Други бягат от лагерите за принудителен труд. Някои се присъединяват към партизанските отряди, търсейки с оръжие в ръка спасение, храна и подслон. Във варшавското гето, в което след операцията по депортиране от 1942 г. все още има около 50 хиляди евреи, в нелегалност действат две бойни структури: Еврейската бойна организация и Еврейският военен съюз. Бойците издават и изпълняват присъди над еврейските сътрудници на нацистите, събират оръжие и се подготвят за въоръжена съпротива срещу германците. Въстанието избухва на 19 април 1943 г. преди планираното от германците окончателно ликвидиране на гетото и продължава повече от три седмици. Евреите под ръководството на Мордехай Анелевич се защитават яростно, а след влизането си в гетото германските подразделения унищожават гнездата на съпротива, подпалвайки къща след къща, завладявайки поредните улици и сгради, бункер след бункер. От въстанието оцеляват само няколко десетки бойци, преминавайки на „арийска“ страна; при германците жертвите са повече от 80 войници. На 16 май 1943 г. германците вдигат във въздуха голямата синагога, а Юрген Щроп, командващ ликвидацията на въстанието, триумфално съобщава в Берлин: „Еврейският квартал във Варшава вече не съществува.“

От рампата жертвите са изпращани директно в газовите камери.

Независимо от унищожението на милиони евреи в лагерите на смъртта, в годините 1942-1944 са разстреляни стотици хиляди евреи, пребиваващи в немските лагери за принудителен труд, в това число в Плашов, Майданек, Аушвиц (Освиенцим) и Щутхоф. Едновременно с това в годините 1942-1944 в лагерите на смъртта са изпратени транспорти евреи от други европейски страни: от Протектората Чехия и Моравия, от Словакия и Унгария , а също така от Франция и Холандия. Повечето от тях са изпратени в лагера на смъртта Аушвиц-Биркенау. От рампата жертвите са изпращани директно в газовите камери. Според най-новите изследвания в този лагер са убити над 1 милион евреи (за сравнение, втората народност с най-много дадени жертви в лагера са поляците със 75 хиляди жертви, след това циганите – 21 хиляди, и съветските военнопленници - 15 хиляди). Общият брой на жертвите, убити от нацистите в лагерите, е най-малко 5 милиона и 500 хиляди евреи от Европа, в това число 2,7-2,9 милиона полски евреи. Масовият начин на убийства на хора, предприет от немските палачи, оставя и до днес много голяма част от еврейските жертви анонимни и

точното определяне на списъка с имената на тези мъченици изглежда невъзможно. Геноцидът по време на Втората световна война се характеризира с германска задълбоченост, а главният координатор на организацията по масовото ликвидиране на еврейския народ е Адолф Айхман.

проф. Ян Жарин

Гетото в Избица, ул. „Чиха“; (ŽIH) Гетото в Избица, ул. „Чиха“; (ŽIH)

Работилници за принудителен труд в гетото в Люблин (IPN) Работилници за принудителен труд в гетото в Люблин (IPN)

Имението във Ванзее (Берлин), където на 20.01.1942 г. германците вземат решението за физическото ликвидиране на еврейския народ (GHWK). Имението във Ванзее (Берлин), където на 20.01.1942 г. германците вземат решението за физическото ликвидиране на еврейския народ (GHWK).

Евреи, натоварени в теснолинейни жп вагони, на път към лагера на смъртта в Хелмно (ŽIH). Евреи, натоварени в теснолинейни жп вагони, на път към лагера на смъртта в Хелмно (ŽIH).

Евреи от варшавското гето на Умшлагплац на път към лагера на смъртта в Треблинка (IPN). Евреи от варшавското гето на Умшлагплац на път към лагера на смъртта в Треблинка (IPN).

Изгаряне на трупове на евреи в концентрационен лагер Аушвиц-Биркенау. Снимката е направена тайно от един от членовете на еврейската Sonderkommando през 1944 г.(IPN). Изгаряне на трупове на евреи в концентрационен лагер Аушвиц-Биркенау. Снимката е направена тайно от един от членовете на еврейската Sonderkommando през 1944 г.(IPN).

Кости и тленни останки на жертви от лагера на смъртта в Белжец (IPN). Кости и тленни останки на жертви от лагера на смъртта в Белжец (IPN).

Екзекуции на евреи в Понари, на преден план е литовски полицаи (IPN).

Разстрел на еврейски жени и деца в Мизоч, област Волин (IPN). Разстрел на еврейски жени и деца в Мизоч, област Волин (IPN).

Разстрел на еврейски жени и деца в Мизоч, област Волин (IPN). Разстрел на еврейски жени и деца в Мизоч, област Волин (IPN).

Евреи които германците депортират от града по време на въстанието във варшавското гето; април-май 1943
Евреи които германците депортират от града по време на въстанието във варшавското гето; април-май 1943

Евреи които германците депортират от града по време на въстанието във варшавското гето; април-май 1943
Евреи които германците депортират от града по време на въстанието във варшавското гето; април-май 1943

Руините на гетото в гр. Лодз след края на Втората световна война(IPN).
Руините на гетото в гр. Лодз след края на Втората световна война(IPN).

Въстанието във варшавското гето - много хора, за да избегнат смърт сред пламъците или от ръцете на палачите, избират да скочат от прозорците; (IPN).
Въстанието във варшавското гето - много хора, за да избегнат смърт сред пламъците или от ръцете на палачите, избират да скочат от прозорците; (IPN).

Унгарски евреи в концентрационния лагер Аушвиц-Биркенау на път към газовите камери (IPN).
Унгарски евреи в концентрационния лагер Аушвиц-Биркенау на път към газовите камери (IPN).

Галерия
